

Muutamia huomautuksia Setälän—Niemisen »Suomen kielen oppikirjaan».

Tohtori Nieminen julkaisi v. 1939 uuden laitoksen prof. Setälän tunnetusta kieliopista. Ne neljä uutta oppijaksoa, jotka ovat tulleet entisten lisäksi, on muovailtu samojen metodisten periaatteiden mukaan kuin Setälän alkeiskirjassa. Se yhdenmukaisuus, mikä näin on toteutettu, tekee monessa suhteessa varsin myönteisen vaikutuksen. Mutta käyttäessäni tätä kirjaa opetuksessa olen huomannut, että jotkut kohdat eivät ole oppilaille riittävän helpotajuisia. Olen samaa mieltä kuin tohtori Haila, joka kesäkuussa 1948 äidinkielen opettajien päivillä pitämässään esitelmässä lausui, ettei koulukieliopissa tulisi tavoitella teoreettista täydellisyyttä ja että ks. oppikirja on paikoitellen tarpeettoman laaja ja vaikea.

Niiden muistutusten ohella, jotka toht. Haila on tehnyt, mainitsen joitakin sellaisia, joita puolestani olen havainnut. Näistä ovat ensimmäiset kirjan toisessa oppijaksossa.

Sivulla 34 sanotaan, että taivutuspäätteet osoittavat sanan suhdetta lauseen muihin sanoihin. Tätä kohtaa eivät monet oppilaat käsitä, mutta tuskin sen esittäminen on tarpeellistakaan, koska kirjassa on jo sitä ennen mainittu, että taivutuspäätteet ilmaisevat mikä toimi tai tehtävä sanalla on lauseessa.

Siv. 39 on kokemukseni perusteella I-luokkalaisille liian vaikea sääntö: »— — — pa, pä -liitteen edellä on tapana kirjoittaa *n ääntämisen mukaisen m:n asemesta.*» Yksinkertaisempaa olisi sanoa: »— — — on tapana kirjoittaa *n*, vaikka sanassa äännetäänkin *m*-äänne.»

Siv. 60 käytetään post- ja prepositioista suomenkielistä nimitystä *suhdesana*, koska nämä partikkelit ilmoittavat substantiivin vieressä, missä suhteessa substantiivi on lauseen muihin sanoihin. Tätä paikkaa olen turhaan koettanut saada oppilaita ymmärtämään. Helpompi on ollut selittää postpositiot *jälkisanoiksi* ja prepositiot *etusanoiksi*, jotka yhdessä substantiivin kanssa ilmaisevat paikkaa, aikaa, tapaa tai jotain muuta seikkaa.

Siv. 81—82 on esitys alistetuista ja alistavista lauseista. Säännön ensimmäinen kappale kuuluu: »Jos lauseyhtymän lauseet ovat semmoisessa suhteessa toisiinsa, että toinen määrää toista, niin sitä lausetta, jota toinen määrää, sanotaan *alistavaksi* lauseeksi, jota vastoin määräävää lausetta sanotaan *alistetuksi.*» Tämä kohta sisältyi äidinkielen opettajien kurseilla. 7. I. 1931 pidettyyn havaintotuntiin, ja sen johdosta käydyssä keskustelussa mm. yliopettaja Saarimaa mainitsi, miten kieliopissamme on paljon skolastista ja abstraktista. (Virittäjä 1931, siv. 266). Alistussuhde voitaneen opettaa yksinkertaisemminkin.

Toht. Haila sanoi esitelmässään kesäk. 1948, että astevaihtelun selvittelyä olisi Setälän—Niemisen kieliopissa syytä supistaa. Puolestani olen katsonut selonteon heikosta asteesta avotavun alussa siv. 141 liian vaikeaksi, niin että olen luettanut siitä vain sivun lopussa olevan huomautuksen, jossa puhutaan heikon asteen esiintymisestä loppuhenkoseen päättyvissä sanoissa.

Kun kerrotaan taipumattomista adjektiiviatribuuteista siv. 170, mainitaan, että tällaiset sanat, niinkuin *aika, ensi, eri* jne., ovat puoleksi substantiiveja. Tämä substantiivinkaltaisuus olisi kai paras jättää lukematta, sillä sitä ei ole kirjassa millään tavoin selitetty, eikä oppilaiden ole sitä helppo muutenkaan ymmärtää.

Siv. 176 sanotaan, että temporaalirakenteen subjektin suhteen on voimassa sama sääntö kuin partisiippiirakenteenkin subjektin. Se ei kuitenkaan pidä paik-

kaansa. Partisiippirakenteen subjektiosa saatetaan näet ilmaista mm. substantiivin (pronominin) partitiivilla, esim. Sotapäällikkö huomasi *apua* tulleen. Temporaalirakenteen subjektiosa ei sitävastoin esiinny partitiivissa.

Genetiivin eri merkityksiä ei tarvinne luetella niin monta, kuin po. oppikirjassa on tehty sivv. 180—181. Airilan sekä Kettusen — Vaulan kieliopeissa on mainittu possessiivinen, subjektiivinen, objektiivinen ja datiivinen genetiivi. Näitä voitaneenkin pitää riittävinä.

Olisi mielenkiintoista saada tietää, mitä mieltä ovat koskettelemistani asioista ne opettajat, jotka ovat käyttäneet Setälän—Niemisen oppikirjaa. Jos kirjoitelmani herättäisi ajatusten vaihtoa näistä seikoista, olisi sen tarkoitus saavutettu.

K. U. Palosuo.